

لە دیدنی عەزیز گەردیدا... حەیدەر عەبدوڵا

“دەمووت وشە بە تەرازوو دا بنەم!”

عەزیز گەردی بە کتەب ژیا و لەگەڵ کتەبیش سەری نایوو. بە کردنەوی وشەی کوردی و بەکارهێنانیان لە وەرگەڕان و نووسیندا تەنیا بە فەرھەنگ و کوردیزانانی پەشخەی دای دانەکەوتوو، بەکە گوند بە گوند گەڕاوی و گوێی بە پیرەژن و پیرمەردان گرتوو و هەرچی لە دێمیان بەربوو تەوو، لە کەشکەکانی بەردەستی تەماری کردوون.

بە ئێکادیمی بوو، بەبەلام خەڵی لەنەو چوارچەوێکی بەرتەسکی سەرچاوەی ژکراو قەتیس نەکرد، قەڵەوی بوو پیتی (دال) لەپەش ناوی خەڵی بنووسرەت، هەر بەیە لە هەموو کتەبەکانی هەر (عەزیز گەردی) یە. ئێو، بەر لەوێ نووسەر بەت، خوێندەر بوو. بەر لەوێ زمانە بیانییەکان بزانی، لە زمانی کوردی و شەوێزارەکانی قەڵەوێوو. لە ساڵی 2015 سەردانەم کرد، هەر ئێو دێم شتەکم لەسەر نووسی، بە کەمەکتەستکارییەو لەردا دای دێنەمەو:

لەوێ سەرۆکارم لەگەڵ خوێندەوێدا پەیدا کردوو، عەزیز گەردی لە ئێکە بەرھەمەکانیەو دەناسم. تاکە وەرگەڕێکە ئێستە هەموومان شانازی پێوە دەکەین، بە وەرگەڕێکی مەزن و هەڵکشایە زمانی کوردی نەوزەدی دەکەین، ئێزانە بە شانوشەپەلکیدا هەڵدەدەین، عەزیز گەردییە.

دەمەکە حەز دەکەم بچمە دیدەنی، لە دەریای ئەزموونەکانی سوود وەرگیرم و بە قسە خەشکەکانی خەشباریم.

لەم ئێزانەدا ئارەزووی دیداری ئەم زانا زمانزان و وەرگەڕێکە مەزنە، کەلەسە گەرم کردمەو، پێوەندیم بە چەند کەسەکەو کرد، کە ئەم دیدارەم بە ئێکە بخەن، هەموو وتیان باشتەر وایە نەچیت، چونکە ئەو نەخەشە و لەوانەیە دەرگەشتان لە نەکاتەو! تەنانەت بەشێک لە هاوڕێکانیان دەرسان ژمارەشم بدەن، چونکە ئێو لە زەربەیی دێستانی خەڵی زیز بوو!

بەم بەوبیانوانە دێم ئاوی نەخواردەو، هەر سووربووم لەسەر ئەوێ دەبە هەر بیینم. نیوەیەک پێوەندیم بە هەمنەخوێندەو کرد و گوتم: بەبەین. - بەکو؟

+ما ى عزيز گەردى.

▪ به بئىزن و هيچ پشەككى، شتى وا چن ده بىت؟
+برا ئەگەر دىت، دىنا من به تەنبا دەم...ئەزىز گەردى
پشەكى و مەشەكى ناو...

- دەى منىش دىم...

رىشتىن، لە ىگە ھەر باسى كىتەكەنى (داغستانى من، لاوچ ،
قىلىپ ، سەروا، درختى چل داستان، زارا ەشقى شوان، ژيان و
جىنگ و ھىچى تر)مان دەکرد.

دواى سەراخ و پرسەكى زىر، گەنجەگ ما ەكەى نىشانداين و ھەر
خەشى لە دەرگەيدا... پياو ەكى پىر ھاتە دەر، بى چووم و ھەر
خەرا ئەولا و ئەملا مەچ كەرد، ئاخىر ناھەقم نەبوو، وامزانى
ەزىز گەردىيە. گوتى: ببوورە! من براى ئەوم ... تەزووى ەكى
سارد بە جەستەمدا ھات. ھەمن خوشىدەش لەم لاو دىستى بى
دىمەو گرتبوو و بى پەكەن نىن لاربووبوو.

بە ھەمەحا، گوتم: ھاتووين بى لاى مامەستا ەزىز گەردى.
گوتى: بەداخەو! تازە دەرچوو ... قەيرەك قسەمان لەگە
براى ەكەى كەرد و

بە دىساردى گە ەينەو.

ئى 19 / 1 / 2015، دىسان بە ھومەدى دىدەنى، كەوتىنەو ە،
خوا ە ەناگرتە براى ەكەى كارئاسانى زىرى بى كەردىن، ەكە
لەبەردەم دەرگا ەستيان و مامەستا ەزىز گەردى دەرگاى ل
كەردىنەو، زىر بە خەمبارى پەشوازى لى كەردىن، گوتم: ببوورە
مامەستا كات دەگرىن.

گوتى: "كات ھىچ بە ھەى نىيە!"

گوتم: ئاخىر لاى تە جوانترىن بە ھەى ەرگرتوو.

گوتى: " لەكنە من لە ھەمووشەك پىستەرە!" يەكسەر ھاتەسەر
ئەو ە كە غەدرى لىكراو، ئەزىزە تەدراو، خولاسە بەشەك لە
دەردەدى خەى بى ھە ەشتىن.

كىتەبەكى بە دەستەو بوو، تەماشام كەرد كەبى (بەرى
كىتەبەسازە كوژراو ەكان) بوو.

دەشەكەكى لە دەرەو ەختبوو، گوتى: "فەرموون دانىش!"
بىنەم كەبەكى دىكەشى لەبەر دەست بوو، لاپرەيەكى سى لەنەو
دانا بوو، ئەو ەش ەمانى (ما ى نانى) بوو.

گوتم: چما تە كەبى نو ەبا بەتەش دەخو ەنەو؟

گوتى: "خەز دەكەم ھەرجىيەك كە دەرەچەت، بىخو ەنەو، بەس
كوا پە ەادەگەم؟"

بـیه ئه و پرسیاره م لـی کرد، چونکه بهـشـك له نووسهره
كـنهـكان، كه باسی بهـرهـمی ئـستهـی نووسهرانیان بـ دهـكهـیت،
گـرـژ دهـبن، دیاره ئهـوانـیش ناـهـق نـین، له جیهانی نووسینی
ئـمـمـدا پاشاگهردانییه کی زـر هـیـ، کهس به کهس نییه.
مه جلیس گهرم بوو، بهـرهـبهـره هـنگ و هـخـساری دهـگهـشایهـوه،
دهـستی به نوکته و قسهـی خـش کرد. زـر بهـهـزهـوه دهـدوا.
گوتم: مامـستا تـ له نووسینه کانت وشهـی هاوواتا (مرادف) زـر
به دوا یه کهوه دـکار دـنی..

گوتهی: "استییه کهی من دهـمهـوت وشه به تهرازوو دابنـم،
بهـم دهـشکر وام کرد بـت، بهـم شـوازی دهـقه ئهـسـیه که
زـر جار شـوازی وهـرگـهـانت پـ دهـگـهـت."
هـمـن خـوشـید گوتهی: مامـستا من ئه و تامهـی له کتـبی
(داغستانی من) کردم، نهـمـتوانی ئه و چـژه له کتـبهـکانی
دیکه یه بکهـم.

گوتهی: "یهـك خـای زـر گـرنگ هـیه، هـسته من له و کتـبهـدا زـر
خـم ماندوو کردوو و وشهـی جوانم تـدا بهـکارهـنا، بهـم مـن
پـم وایه بابته دهـور دهـبن. تـ دهـبـ هـر بابتهـك،
زمانـك بهـکار بـن. لهـوانهـیه زمانی داغستان وای لـ کردیم
بهـم شـوه ناسکهـی تـ دهـیـیت وهـریـگـم."
لهـبارهـی نووسینهـوه گوتهی: "من پـش نهـخـشییه کهم، له
بهـیانیهـوه تا کوو دهـمژمـر یه کی شهـو دهـمنووسی، بهـم ئـسته
بـستم لـ بـاوه."

گوتم: استییه کهی تـ شایانی خهـاتـکی زـر گهـورهـی، ئه و
خزمه تهـی تـ کردووته کهم نییه..

بهـمه نهـختـك دهـموچاوی تـکـناو و فهرمووی: "بـچی کاک
حـیدـر! تـ خهـات پـ هـنده شتـکی گهـورهـیه؟ ئهـوه ی هـیج نهـبـ
له کوردستان خهـاته!

کـن ئهـوانهـی خهـات دهـدهـن؟ بـچی دهـیدهـن؟ استییه کـی خهـات
هـتـکردنهـوه، زـر له خهـات وهـرگـرتن باشتره."

وـجا لایـکی لـ کردمهـوه و گوتهی: "نابرا! تـ به هـهـه له
خهـات گهـیشـتوویت، به دهـیان جار ناوم بـ خهـات زل
ها توو تـوو، هـتم کردوو تهـوه.."

بـزـی کی کرد و گوتهی: "تـنها یه کجار خهـاتـکی زـر گهـورهـم
وهـرگـت... با بـت بگـرمهـوه چـن بوو، له چایهـخانهـی مهـچکـ
کا بـرایهـك گوتهی: "ئیللا و بیللا دهـبـ بچینهـوه ماـهـوه، دـمهـمان
هـیه دهـبـت له گهـمان بخـیت. منیش دـم نهـشکاند و له گهـی
چوووم... وهـختـك له ماـیان دانیشتم، کا برا بانگی کوو هـکهـی کرد

و گوتی: کۆم وەرە ئەووە عەزیز گەردییە!
کۆمەکە سەرکەکی بە ژووردا گرت و گوتی: تخوا بابە ئەووە عەزیز
گەردییە! دواتر منداکە هات لەگەڵمان دانیش، ناوەناوە
سەری خێ خوار دەکردهووە و دەیگوت: تخوا بابە ئەووە عەزیز
گەردییە؟ تومەز چیرکەکانی منی خوڵندبوونەووە، یان بێ
خوڵندرابوونەووە... ئەووە باشتەین خەڵاتە کە من لێ دنیا
وەرمگرتبێت.

لەسەر زێر بابەتی ئەدەبی قسەمان کرد... ئەو پێی وابوو کەسێک
گەر بیهوێت بنووسێت، دەبێ بازنەیی خوڵندنەووەی فراوان بکات،
خێ بە زلتر نەزانێت، دەنا باشتەر وایە واز لە نووسین
بێنێت. دەیگوت ئاخر چێن دەکرێ بنووسی و ئاگات لە
نووسینەکانی هەزار و هەمان و عەلانی و مەسعوود مەمەد و،
مەلاشوکر... نەبێت.

گەردی کەسێکی خاکی بوو، بە شەواکە تەزاوییهکە هێندە تر
خێ لە دێ ئێمەدا شیرین کرد. ژیا نی ئەو جگە لە کتێب هێچی
تر نییه... ئەنگێ ووخساری زێر لە ووپەلی کتێب دەچوو.
گوتم کاتێک دیوانی حاجی قادری کۆیم بێ شەرحی مسعوود محەممەد
خوڵندوو، هێستم کرد لێکدان وێ مەسعوود محەممەد لێ
شیعرێکی حاجی بێ نرختەن.

گوتی: "منیش هێمان بێچوونم هێی و پێم وایە مەسعوود محەممەد
زێر بێ ئاستێکی بێرز نووسیویێتی."
گەردی زمانی عەرەبی، ئینگلیزی، فارسی، فەهەنسی و ئیتاڵی
دەزانی و پێیان وەردهگێت... وێای ئەمانەش، زمانی کوردی بە
زێر بەی شەوهزارەکانییهووە دەرانی.

کاتی خێ بێ فێربوونی وشە و زاراوەی زیاتر، سەردانی چەندان
گوندی کوردستانی کردووە، لێنەویاندا گوندی (شەخووسانان)
بوو، چونکە کە گوتم خەکی گوندی (شەخووسانان)م، پێکەنی و
گوتی: "کاتی خێ چوومەتە شەخووسانان و لە وێ لای (حاجی لاس)
زێر دانیشوووم، زێر شتی کۆنم لێ پرسێوه..." دواتر هێمین
عومەر خەشناویش ئێمە پێشتێست کردوو و گوتی بێ یێک وێ لێ
گوندان زێر گێتێت.

لە کێتاییهکە وێستمان هەستین، گوتی هێشتا دانیش،
دیاربوو مەجلیسهکە ئێمە زێر پێ خێش بوو... گوتی: بە دێ
خێشم وێستن.

ئاستیهکە لەزەتێکی خێشم لە دیداری وەرگرت، ئەووە وێستم
لێم پرسی. دەبێ کورد شانازی بەخێوه بکات، کە کەسێکی
هێندە بە توانا و زانای وەهێ عەزیز گەردی هێیه.

[illegible]